

Ғ.Қ. ЖАПИШЕВА¹, П.М. АДиеВА²¹Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің PhD докторанты
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: galya_2022@mail.ru²филология ғылымдарының кандидаты, доцентҚожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: pakizat.adiyeva@ayu.edu.kz

ФОЛЬКЛОРЛЫҚ ЖАНРЛАРДЫ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ

Аңдатпа. Мақала авторлары фольклорлық жанрды оқыту арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту бағытында оқыту мен оқу үдерісін нәтижелі ұйымдастыру мәселелерін қозғайды. Олар өте өзекті болып табылатын мәселелерді зерттеп, уақыт талабы тұрғысынан оқушылардың ақпаратты қабылдау әлеуеті, шығармашылық қабілеттері мен сапалы білім беру ізденістеріне қатысты тың идеяларымен бөліседі. Фольклорлық жанрдың бүгінгі ұрпақ ерекшеліктерін ескере отырып оқытылуымен бірге, олардың жүйелі білім алуына мүмкіндік тудыратын, ой-өрісін тереңдететін ауқымды ақпараттар арнасы екеніне тоқталады. Сондықтан, метатанудың қайнар көзі екенін негіздей отырып, жұмыс сонымен қатар оның шығармашылық ізденіске және оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға негіз болатынын көрсетеді.

5-8-сынып оқушыларының жас ерекшелігіне сәйкес білім беру парадигмалары және дамытатын оқыту әдістері мен тәжірибе нәтижелері сөз болады. Фольклорлық жанрды оқытудың психологиялық-педагогикалық аспектілерін қарастырып, білімді игертумен қатар, халықтың әдеби мұраларының тәрбиелік мәні мен маңызын терең танып білуге назар аудартады. Фольклорлық жанрдың құндылықтарының оқушылар шығармашылығы мен тұлғалық қасиеттерін дамытудағы рөлін тілге тиек етеді.

Авторлар ұлт мәдениетінің асыл арнасы болып табылатын фольклорлық туындыларды сапалы оқыту маңыздылығы, жаһандану дәуірінде оқушылардың ұлт мәдениетін жақсы білумен қатар, оны насихаттап, әлемдік мәдениеттің озық үлгілері деңгейінде тани білуіне ықпал ететін педагог шеберлігі туралы ой қозғайды. Осы тұрғыдан фольклорлық жанрды оқыту, оның құндылықтарын ұрпақ бойына дарыту және осы бағытта жүзеге асырылған нәтижелі тәжірибе ізденістерімен таныстыруды мақсат еткен. Бұл – уақыт талабымен үндескен қадам. Фольклорлық жанрды оқыту мәселесіне тың көзқарасқа, зерттеу нәтижелеріне негізделген, болашақ пән мамандарының ізденісі мен жауапкершілігіне бағдар беретін келелі мәселелерді қамтыған мақала фольклорды, әдебиетті оқыту ізденістері мен зерттеулерге арқау бола алады.

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Жапишева Ғ.Қ., Адиева П.М. Фольклорлық жанрларды оқыту арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2024. – №4 (134). – Б. 462–474. <https://doi.org/10.47526/2024-4/2664-0686.135>

*Cite us correctly:

Japishева G.Q., Adieva P.M. Folklorlyq janrlardy oqytu arqyly oqushylardyn shygarmashylyq qabiletterin damyту [National Cultural Foundations of Proverbs and Sayings in Shakarim Kudaiberdiuly's Works] // *Iasauı universitetinin habarshysy*. – 2024. – №4 (134). – B. 462–474. <https://doi.org/10.47526/2024-4/2664-0686.135>

Кілт сөздер: фольклор, халық ауыз әдебиеті, білім беру парадигмалары, метабілімділік, тәрбие, шығармашылық қабілеттер, функционалдық сауаттылық.

G.K. Zhapisheva¹, P.M. Adiyeva²

*¹PhD Doctoral Student of Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: galya_2022@mail.ru*

*²Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: pakizat.adiyeva@ayu.edu.kz*

Developing Students' Creativity through Teaching Folklore Genres

Abstract. The authors of the article addresses the issues of productive organization of the educational process and training aimed at the development of student's creative abilities through teaching folklore genres. Current issues are investigated and fresh ideas are proposed concerning the potential of information perception, creative abilities, and quality educational research in terms of time requirements. The folklore genre, while highlighting the characteristics of contemporary generations, is a vast information channel that supports systematic learning and deepens students' understanding.

Thus, while emphasizing that metacognition is a source, the paper also shows that it can serve as the basis for creative inquiry and enhancement of students' functional literacy. Considering the age-specific characteristics of students in grades 5-8, developmental teaching methods and educational paradigms are reviewed alongside practice outcomes. Psychological and pedagogical aspects of teaching folklore genres are explored, and, in addition to the assimilation of knowledge, attention is given to the deep cognition of the educational value and significance of the literary heritage of the people. The role of the values embedded in folklore genres in developing students' creativity and personal qualities is highlighted.

The authors reflects on the importance of pedagogical skills and quality instruction in teaching folklore works, which are a valuable source of national culture. In the era of globalization, this contributes to students not only gaining a deep understanding of their national culture but also promoting it and recognizing it alongside the best examples of world culture. In this aspect, the main goal is to teach folklore genres, instilling their values across generations, and sharing insights into productive experiences achieved in this direction. This aligns with the demands of the time. The article, based on a new approach to teaching folklore genres and its findings, can serve as a foundation for guiding research on the study of folklore and literature for future subject specialists.

Keywords: folklore, folk literature, educational paradigms, meta-paradigms, education, creative abilities, functional literacy.

Г.К. Жапишева¹, П.М. Адиева²

*¹PhD докторант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: galya_2022@mail.ru*

*²кандидат филологических наук, доцент
Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: pakizat.adiyeva@ayu.edu.kz*

Развитие творческих способностей учеников посредством изучения фольклорных жанров

Аннотация. Авторы статьи затрагивают вопросы продуктивной организации образовательного процесса и обучения в направлении развития творческих способностей

учащихся посредством изучения фольклорному жанру. Исследуются актуальные вопросы, и предлагаются свежие идеи, касающиеся потенциала восприятия информации, творческих способностей и качественных образовательных исследований с точки зрения требований времени. Фольклорный жанр, наряду с освещением особенностей современных поколений, представляет собой обширный информационный канал, который подталкивает систематически учиться и углубляет кругозор. Поэтому, обосновывая то, что метапознание является источником, работа также показывает что оно станет основой для творческого поиска и повышения функциональной грамотности учащихся.

В статье раскрываются образовательные парадигмы в соответствии с возрастными особенностями учащихся 5-8 классов, развивающие методы обучения и результаты практики. Рассматриваются психолого-педагогические аспекты обучения фольклорному жанру, и помимо усвоения знаний, уделяется внимание глубокому познанию воспитательной ценности и значения литературного наследия народа. Подчеркивается роль ценностей фольклорного жанра в развитии творчества и личностных качеств учащихся.

Авторы размышляют о педагогическом мастерстве и о важности качественного обучения фольклорным произведениям, являющимся благородным источником национальной культуры, которое в эпоху глобализации способствует тому, чтобы учащиеся не только хорошо знали национальную культуру, но и сами пропагандировали ее, узнавали на уровне лучших образцов мировой культуры. В данном аспекте главная цель состояла в том, чтобы преподавать фольклорный жанр, прививая его ценности на протяжении поколений и делиться знаниями о реализованных в этом направлении поисках результативного опыта. Это шаг, соответствующий требованию времени. Статья, основанная на новом подходе к проблеме обучения фольклорному жанру и результатах проделанной работы, может стать основой ориентира поисков и исследований по изучению фольклора и литературы для будущих специалистов-предметников.

Ключевые слова: фольклор, народная литература, образовательные парадигмы, метапредметность, воспитание, творческие способности, функциональная грамотность.

Кіріспе

Еліміздегі білім беру саласындағы жаңару үрдісі білім беру, ағарту саласындағы ізденісті сан қырынан, объективті тұрғыдан зерттеуді қажет етуде. Жаңа Қазақстанның алдында еліміздің, қоғамның дамуына ықпал ететін білім беру ізденістерін тың идеялармен толықтыру, заманауи талаптар тұрғысынан өзекті проблемаларды шешу мәселелері тұр. Бұл үдеріс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту бағытында оқыту мен оқу үдерісін нәтижелі ұйымдастыру, осы бағыттағы өте өзекті болып табылатын мәселелерді зерттеу және фольклорлық жанрды оқыту мәселелерін қамтитыны анық.

Фольклорлық жанрды оқыту – мәдени және тарихи байланысты зерделеп түсінуді, сондай-ақ оның өзге де ерекшеліктерін зерттеуді талап ететін қызықты процесс. Мәдени ерекшеліктер, фольклордың қалыптасу тарихын жүйелі меңгерту фольклорлық жанрды оқытудың маңызды аспектісі болып табылады. Бұл әлеуметтік әдет-ғұрыптарды, діни нанымдарды және т.б. зерттеулерді қамтиды.

Халық әндері, ертегілер, мифтер мен аңыздар сияқты фольклорлық жанрлардың өзіндік типтік құрылымдарын зерттей отырып меңгерту – оқушы шығармашылығын дамытатын арна. Ұрпақтан-ұрпаққа ауызша жеткен фольклорлық жанр туындыларын оқыту бүгінгі күнде сан алуан формада түрлене түсуде. Бүгінгі күнде осы бағыттағы мультфильм, анимациялық туындылар қолжетімді. Халық мұрасы ретінде насихаттау шеберлік сабақтар, ұлттық мереке қойылымдары, халықтық фестивальдар және т.б. бағыттарда жүзеге асырылуда. Фольклорлық жанрды оқыту көбінесе фольклорлық фестивальдар, музыкалық

фестивальдар сияқты қоғамдық және мәдени іс-шаралармен де тығыз байланысты екенін де естен шығармау керек. Бұл фольклорлық мұраның шынайылығы мен эмоционалды тереңдігін сақтауда маңызды рөл атқарады.

Фольклорлық жанрды бүгінгі ұрпақ ерекшеліктерін ескере отырып оқыту – оқушылардың сапалы білім алуының негізі. Фольклор халықтың мәдени мұрасының маңызды бөлігі болып табылады. Бұл жанрдың тәрбие, тіл, қарым-қатынас құндылықтарын ұрпақ бойына сіңіруге ықпалы зор. Фольклорлық мұраларды оқыту түрлі гаджеттермен таныс, техника тынысын сезініп өсіп келе жатқан ұрпақ тәрбиесінде аса маңызды. Ол оқушының білім көзін меңгеруімен қатар, шығармашылық қабілеттерінің дамуына және функционалдық сауаттылығын қалыптастыруына негіз болады. Осы бағытта біз фольклор жанрын оқыту ерекшеліктері мен оның оқушы шығармашылығын дамытудағы рөлін бағалап, қарастырамыз.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Ғылымды дамытудың алғышарттарының бірі – зерттеу негізінде өзекті мәселелерді анықтай отырып, тың ізденістерге жол ашу. Әдебиет – күрделі, жанды құбылыс. Уақыт өткен сайын ол өз ерекшелігін танытатын оқиғалар, құбылыстар, мысалдармен, тың деректермен толығып, өз арнасын кеңейтеді. Халық даналығының сан қырлы үлгілерін танытатын фольклор да бұл үдерістен шет қалмай, талдау, талқылау, сұрақ тудырған тұстарын зерттеу барысында қордалана түседі. «Еуропалық ғылымда фольклорға халық сөз өнері мен музыкасы, сахна өнері, дәстүрлі киім мен үй жабдықтары, түрлі қолөнер, қоршаған орта, табиғат туралы дүниетанымдық көзқарастар, халықтың әдет-ғұрып, салт-жоралары, түрлі нанымдары мен ырымдары жатқызылады. Демек, фольклор термині халықтың салт, әдет-ғұрыптарын да, дәстүрлі рәсімдерді атқару барысында орындалатын қарапайым мәтіндерді де, сөз маржаны болып табылатын «Қобыланды», «Қыз Жібек», т.б.с.с. көркем фольклор туындыларымызды да біртұтас құбылыс, этностың көркем мұрасы ретінде түсініп, жүйелі зерттеуге мүмкіндік береді» [1, 9–10-бб.]. Кең ауқымды фольклордың ішінен балалар фольклорын бөліп оқыту, оның өзіне тән ерекшелігін қарастыру және ғасырларға кететін білім мен тәрбие арнасы ретінде зерттеу – күн тәртібінен түспейтін, кең ауқымды мәселелер.

Фольклордың интеграциясына негізделген білім беру парадигмасы өскелең ұрпақты өз халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын зерттеуге баулып, мәдени мұраны жауапкершілікпен сақтауға да ықпал етеді. Фольклорды қолдануға негізделген инновациялық оқыту әдістері оқушылардың тек білім алып қана қоймай ұлт мұрасын сақтауда белсенді рөл атқаратын бірегей білім беру ортасын құруға, сол арқылы шығармашылығын дамытуға мүмкіндік береді.

Фольклор жанрын оқыту мәселесін зерттеуде тарихи-этнографиялық әдістерді таңдауымызға ықпал етті. Этнографиялық әдістер қоғам өміріндегі фольклордың мәнін терең түсінуге мүмкіндік береді. Әдеби талдау халық әндерін, ертегілерді, мифтер мен аңыздарды қоса алғанда, фольклорлық шығармалардың мәтіндерін талдау, зерттеушілерге құрылымдық ерекшеліктерін, мотивтерін, рәміздері мен тақырыптарын анықтауға және шығармалардың әртүрлі нұсқаларына салыстырмалы талдау жасауға мүмкіндік береді. Салыстырмалы талдау арқылы зерттеушілер мәдени өзара әрекеттесудің ортақ белгілерін, бірегей ерекшеліктерін және процестерін анықтай алады. Осы талдаулар негізінде оқыту әдістемесі, оның тұлғаны қалыптастырудағы мәні мен маңызы айқындалып, балалар фольклорын оқытудың өзектілігі, оқушы шығармашылығын дамыту аспектілері айқындала түседі.

Балалар фольклорының жиналып, баспа бетінде жарыққа шығуы ХІХ ғасырдан басталады десек те, балалар фольклорын зерттеу, арнайы жинау, баспасөз арқылы халыққа таныстыру ХХ ғасырда қарқынды жүзеге асты. Ал ХХІ ғасырда балалар фольклор жанрын оқыту проблемасын көтеру – уақыт талабы.

Талдау мен нәтижелер

Балалар фольклорының жинақталуы, даму жолы бұрынғы-соңғы зерттеулердің аясында, халық өмірі мен қоғам дамуына байланысты қарастырылып отырды. Қазақ балалар фольклорының үлгілері XIX ғасырдың екінші жартысынан бастап жинала бастаған. Арнайы жинақталып балаларға ұсынылған алғашқы еңбек, ұлттық мәдениетіміздің тарихындағы тұңғыш оқулық – Ы. Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясы». 1879 жылы Орынбор қаласында Ыбырайдың орыс графикасы негізінде ана тілінде жарық көрген «Хрестоматияға» ұлы педагог қазақ халқының ауыз әдебиеті үлгілерін, балаларға арнап жазған дидактикалық нақыл әңгімелер мен өлеңдерді, орыс жазушыларының әңгімелер мен мысал өлеңдерін аударып енгізді. Оқытуға бейімдеген оқу құралы төрт бөлімнен құралған:

1-бөлім: өлеңдер мен балаларға арналған ұсақ әңгімелерден, ертегілерден;

2-бөлім: ересектер туралы әңгімелерден;

3-бөлім: төл әдебиет нұсқауларынан (әртүрлі өлең жырлардан);

4-бөлім: мақал-мәтелдерден құралған.

Хрестоматияның алғы сөзінде автор: «Тұңғыш рет шыққалы отырған еңбек болғандықтан, бұл хрестоматияның кейбір кемшіліктері де болуы мүмкін; бірақ сонда да болса бұл кітап ізсіз болып қалмас, тұңғыш оқу кітабы ретінде, көздеген мақсатына жетер деген үмітпен өзімді жұбатып отырмын. Оның бержағында, осы күні халқымыз өз тіліндегі ғылыми оқу құралдарына аса сусап отырғанына, надан жатқан, бірақ әлі азғындық жолға түспеген, пайдалы нәрсенің бәріне жаны құмар халқымызға шамасы келгенінше қызмет ету біздің әрқайсымыздың да борышымыз екеніне, бәлкім, басқа да менен білімдірек елдестеріміздің де санасы жетіп қалар» өзінің ағартушылық мақсатын айқындайтын пікірін қалдырған [2, 23–24-бб.].

Балалар фольклоры қашанда әдебиет пәнінің бөлімі ретінде қарастырылғанмен, арнайы бөлек оқытылуы кенже қалған. Балаларға арналған фольклорлық туындылар көлемді мөлшерде екені әр жылдарда жарық көрген жинақтардан белгілі. Мысалы: «Қазақ балалар поэзиясының антологиясы», «Қазақ балалар әдебиетінің хрестоматиясы», «Өтірік өлеңдер», «Қуырмаш», «Түйе, түйе, түйелер», «Асыл сөз», «Ақ сандық, көк сандық», т.б. жинақтар, Республикалық ғылыми кітапханалар мен ЖОО студенттерінің фольклорлық экспедиция кезінде жинаған материалдар, т.с.с.

Филология ғылымдарының докторы, профессор Ш. Ыбыраев балалар фольклоры туралы «Ақ сандық, көк сандық» атты жинақтың алғы сөзінде балалар фольклорының қолжетімді үлгілері барынша жинақталып, сұрыпталып ұсынылғанын айтып өткен [3, 1–2-бб.]. Ғалым С. Қасқабасовтың: «Қазақ фольклорына арналған еңбек аз емес. Олардың ішінде таза ғылыми да, көпшілікке арналған да жұмыстар бар. Өткен ғасырдың 70-ші жылдарынан бері көптеген зерттеу жұмыстары жарық көрді. Эпосқа, ертегіге, тарихи жырға, дастанға, өлеңге, жұмбаққа, ғұрыптық фольклорға, күй аңызына, балалар фольклорына арналған монографиялар, сондай-ақ фольклордың типологиясы мен поэтикасын зерделеген ұжымдық еңбектер ұлттық фольклортану ғылымын биік деңгейге көтеріп, өрісін кеңейтті. Алайда, сол зерттеулердің жаңа нәтижелері мен тұжырымдары, қорытындылары не мектептің, не университеттердің фольклорға арналған оқулықтары мен оқу құралдарына толыққанды түрде енген жоқ» деген пікірі зерттеулердің балалар фольклорын оқытуға, оны оқушының білім алу әлеуетін арттыруға қолдану мәселесінің әлі де жүйеленбегенін растай түседі [4, 20–21-бб.]. Балалар фольклоры бойынша жеткілікті материалдардың болуына қарамастан, жеке пән ретінде немесе жеткілікті деңгейде оқытылмауы бірнеше факторлармен түсіндірілуі мүмкін. Біріншіден, балалар фольклорын білім беру бағдарламасына енгізу мәселесі, яғни сағат санының шектеулілігіне байланысты дәстүрлі пәндерге басымдық берілуі. Екіншіден, балалар фольклоры әдебиеттің бір бөлімі ретінде қарастырылады, ал оқу бағдарламаларына жаңа пәндерді немесе білім салаларын енгізу көбінесе уақыт пен ресурстық шектеулермен

түсіндіріледі. Алайда, балалар фольклорын оқыту – заманауи талаптар өрісінен көрінетін тиімді қадам. Балалар фольклорының мазмұны баланың дүниені танып-білуге арналған бейнелі, жүйелі оймен астасып, қабысып жатады. Оның өн бойында адамгершілік іс-әрекет, әдет-ғұрыпқа қаныққан рухани тағылым, ойлау мен саналы әрекетке негізделген ұлттық ойындардың болуы, жас жеткіншектердің дене бітімі мен ақыл-ой жағынан қатар дамуына ықпал етіп, пәндік білім көздерін меңгерту мүмкіндіктері мол. Бұл туралы ойымызға А. Байтұрсынұлы, М. Ғабдуллин, М. Әуезов, М. Жұмабаев, т.б. еңбектерінен кең молынан кездестіреміз.

Әдебиетті оқыту барысында балалар әдебиетінің ерекшелігі оның танымдық және ақпараттық білім көзін меңгеруіне ықпал етуімен айқындалады. Жоғары сынып оқушылары білім көздерін меңгерген, ойлау деңгейі жоғарылығымен қатар, белгілі бір іс-әрекет тәсілдерін қоғам алдында туындайтын жаңа мәселелерді шешу тәжірибесімен байланыстыратын болса, орта буын оқушылары материалды меңгеру барысында танымдық, тәжірибелік және өз білімін қолдануға сабақтастыратын әрекеттерге басымдық береді. Демек, 5-8-сынып оқушыларында білім мен жинақтау процесі басым, өзекті проблемалар шешім табу үшін жаңа, қосымша білім меңгеру ізденісі, проблеманы жете танып, білу үдерісі жүріп отырады. Сол себепті бұл сыныптардағы білімді меңгеру алгоритмі түсіну, жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстыру дағдыларының қалыптасуына жас ерекшелігіне байланысты фольклор жанры үйлесімді болатыны анық. Жанр ерекшелігінің өзі талдау, талқылау нәтижесінде ой тұжырымдауына өте тиімді әрі жеңіл.

5–8-сыныптарда балалар фольклорын оқыту бойынша әдебиетті оқыту бағдарламасында төмендегідей тақырыптар бөлінген.

5-сынып: «Керкұла атты Кендебай», «Қобыланды батыр», «Асанқайғы».

6-сынып: «Аяз би», «Алып ер Тұңға».

7-сынып: «Қыз Жібек», «Күлтегін».

8-сынып: «Қорқыт», «Бамсы байрақ», «Қорқыттың нақыл сөздері»

Пән мұғалімі әдебиетті оқытуды теориялық тұрғыдан оқушының жас ерекшелігін ескере отырып ғылым саласымен байланыстырса, ал өміршең білім көзі ретінде қолдануын тәжірибемен астастырады. Әдебиетті оқыту арқылы төмендегідей бағыттар жүзеге асырылады.

1. Тіл мен контексті саралау. Балалар фольклоры сабақтарын жоспарлау кезінде мазмұнның тиімді игерілуін қамтамасыз ету үшін материалдардың тілі мен контекстін балалардың жасына және түсіну деңгейіне бейімдеу;

2. Ойын әдістерін қолдану. Балалар фольклорын оқыту мақсаттарына жету үшін балалардың белсенді қатысуын және материалды меңгеруін ынталандыратын рөлдік ойындар, шығармашылық жобалар және интерактивті тапсырмалар сияқты ойын әдістерін енгізу;

3. Эмоционалды компонентті ескеру. Фольклорлық материалдарды таңдағанда, олардың балаларға эмоционалды тартымдылығын ескеріп және материалды тереңірек игеруге ықпал ететін жағымды эмоционалды реакциялар тудыру мүмкіндігіне назар аудару;

4. Көрнекіліктерді қолдану. Балалар фольклорын тиімді оқыту, материалды түсінуді жақсарту үшін иллюстрациялар, схемалар, бейнелер және мультимедиялық презентациялар сияқты көрнекі материалдарды ұтымды пайдалану;

5. Әлеуметтік-мәдени контекстке бейімделу. Балалар фольклорын оқыту бағдарламаларын әзірлеу кезінде әлеуметтік-мәдени контексті, соның ішінде әртүрлі қоғамдарда өзгеруі мүмкін мәдени дәстүрлер мен құндылықтарды ескеру;

6. Қауіпсіздік пен этиканы қамтамасыз ету. Балалар фольклорын оқытудағы педагогикалық тәжірибе қауіпсіздік нормалары мен этикалық қағидаларға, соның ішінде зорлық-зомбылық немесе қорқыныш сияқты балаларға жағымсыз элементтері жоқ

материалдарды таңдауға сәйкес болуы керек.

Педагог бағдарламада берілген материалмен жұмыс істеу барысында игерілуге тиісті ұғым, сөздің мәні, айтылмақ ой-түсінік оқушыға әсер етерліктей болуын, эмоционалдық тұрғыдан тереңірек ойлануға ықпал етуіне де назар аударады. Осы тұрғыдан оқыту әдістері мен тәсілдерін тиімді таңдау әсерлендірумен қатар, нәтижесі тұлғаны әрекетке бейімдеп, пәнге деген қызығушылықты үстеп, көркем шығарманы оқуға талпындырады. «Көркем шығарманы оқыту – оқушының сөз кәдірін түсінерлік ойлау әрекетін дамыту, рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын жетілдіру, адамгершілік қасиетін қалыптастыру», – деген ғалым Қажым Жұмалиевтің сөзі балалар фольклорына қатысты да өз шындығын байқатады [5, 23–24-бб.]. Ертегі болсын, аңыз болсын рөлдік ойынға, қойылымға сұранып тұрады. Демек, шығарманы өз бойынан өткізіп, оны жан-дүниесімен қабылдауына мүмкіндік тудыру халық туындыларының бала тәрбиесіне бейімдеген ерекшеліктерінің бірі. Алайда оны ұйымдастыру – оңай үрдіс емес. Оқушының шығармашылық әрекеттерін дамыту ізденісі балалар фольклорын оқыту барысында маңызды әрекет болып табылады. Шығармашылық пен шеберлікті дамыту қазіргі білім беру жүйесінің ұйымдастырылуына және мазмұнына қатысты мүмкін болатын өзгерістерді ескере отырып, оқу процесінде түрлі әдістер, әдістемелер мен құралдарды тиімді пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Оқушылардың жеке және кәсіби қасиеттері, ой-саналық қабілеттері мен мінез ерекшеліктері ескеріле отырып, тұлғалық-бағдарлы көзқарас қалыптасқан [6, 198-б.].

«Шығармашылық» – адамға ғана тән қасиет. Адамның қоғамдық мәні бар жаңа материалдық және рухани құндылықтар тудыратын іс-әрекеті болып табылады. Философиялық сөздікте: «... шығармашылық – қайталанбайтын, тарихи-қоғамдық мәні бар, жоғары сатыдағы, бұрын-соңды болмаған жаңалық ашатын іс-әрекет», - деп сипатталған [7, 642-б.].

Соңғы жылдары, «Фольклорлық жанрларды оқыту арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту» атты мақала бірнеше маңызды зерттеулердің тақырыбына айналды. Мысалы, Journal of Folklore and Education журналында жарияланған мақалада фольклорлық материалдардың әлеуметтік және мәдени аспектілерді оқытудағы рөлі қарастырылған [8; 9]. Бұл оқушыларда эмпатия мен мәдени түсінікті дамытуға бағытталған. Жоғарыда аталған журналда фольклорлық әңгімелерді пайдаланып, белсенді оқыту әдістері талқыланады. Бұл әлеуметтік бірлікті қалыптастыруға және мәдени ерекшеліктерді түсінуге көмектеседі. Осы тәсілдер оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін және мәдени қабылдауын дамытуға тиімді бола алады.

А.Н. Лук атап көрсеткен шығармашылық қабілеттердің белгілері бойынша қарастырсақ, онда фольклорлық жанрды оқытуда оқушы шығармашылығы баланың жүйке жүйесімен код арқылы байланыс; ақпараттық тасымал; ақылдың икемділігі, ойдың оралымдылығы; әрекетті бағалай білу дағдыларын жетілдірумен байланысты [10, 45-б.]. Бұл іс-әрекетте шығармашылық, сенімділік пен белсенділік қабілеттерді дамыту үшін қажет.

Жаһандану дәуірінде шетелдік әріптестердің фольклорды оқыту ізденісін білу мақсатында Стоуни Брук университетінің профессоры, британдық балалар әдебиеті мен еуропалық ертегілерді зерттеуші, әдебиетші, фольклорист Рут Боттихаймер, британдық ғалым, фольклор, миф, ертегілер маманы Марина Уорнер, Оберн университетінің оқытушысы Дэвид Виртью, Кеннет Воглер және т.б ғалымдар еңбектерін қарастырып, жоғарыдағы пікірімізді толықтыра түсеміз. Рут Боттихаймердің ертегінің шығу тегі, кейіпкерлері және оған жаңаша көзқарас туралы еңбектеріндегі әлеуметтік-тарихи, мәдени жанрларды контексттеу, дискурсты талдау ерекшелігін Стоуни Брук университетінің веб-сайтында: «[Bottigheimer's] work crosses disciplinary boundaries, contextualizing genres in their socio-historical cultures of origin, assessing them in terms of publishing history parameters, and

utilizing linguistics in discourse analysis» деп атап көрсеткен [11]. Дэвид Виртью, Воглер Кеннет Дания ертегілерінің қоғам өмірінің айнасы іспетті екенін, педагогтер қолданысындағы маңызы туралы айтып өтеді: “The folktales were examined to determine the extent to which they mirror three themes that are central to Danish culture: humanitarianism, egalitarianism, and “outward loss, inward gain”. While these themes were present in the folktales to some degree, there were also cultural inconsistencies regarding social equity, economic activity, and the status of women” [12].

Оқушылардың шығармашыл ойлауын, көркем-шығармашылық қабілеттерінің ерекшелігі мен дамытудың жолдары мен әдістерін А.Б. Мырзабаев, Л.Г. Дирксен, Б.А. Тұрғынбаева, Ш.Б. Досмамбетованың еңбектерінен айқын байқап, білім беруді мәдени жүйеде қарастырып, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытып шығармашыл тұлға қалыптастыруға жағдай жасау мәселелерімен жете танысамыз [13–16].

5–8-сыныптарда берілген ертегілер мен жыр, аңыздарды қамтитының, оның шығармашылықты дамытуға өте қолайлы екенін көріп отырмыз. Жоғарыда жұмыс бағыттарына да тоқталып, ойын әдістерін қолдану эмоционалдық компонент, тілдік контекстпен жұмыс істеу мәселелерін атап көрсеттік. Бұл рөлдік ойындарда ғана емес, шығармашылық жобалар және белсенді тапсырмалар, түсінуді жақсарту үшін иллюстрациялар, схемалар, бейнелер және мультимедиялық презентацияларды пайдалану бағыттарын қамтиды. Оқу процесінде оқушылардың шығармашылығын қалыптастыру және дамыту мәселесі шығармашылық процестің Б.А. Тұрғынбаеваның жаңалықпен бетпе-бет келу, шығармашылық белсенділік, екіұштылық, шешім, шешімнің дұрыстығын дәлелдеу туралы ойларымен ұштастырып, былайша топтастыруға болады:

I. Даярлық кезеңі (тақырыпқа қызығушылықты ояту, оның мәні мен маңызын зерделеуге ұмтылу, қажеттілік пен қолданысты болжау, т.б.).

II. Практикалық кезең (әрекеттегі белсенділік, тәжірибеде қолдану, әсерлену, түсінігін тереңдету, талдау, т.б.).

III. Шығармашылық кезең (берілген тапсырмалар бойынша білімін жинақтау және бағалау қажеттілігі, ой тұжырымдау, өз жаңалығын, идеясын ұсыну, т.с.с.).

Енді осы үлгіде оқушылардың шығармашылығын дамыту нәтижесін ұсына кетсек.

«Аяз би» ертегісі бойынша оқу мақсатында шығарма жанры мен фабуласын анықтау, әдеби шығармадағы әлеуметтік-қоғамдық мәселенің идеясы арқылы түсіндіру, кейіпкердің типтерін тек тұрғысынан талдап, кейіпкерлерді заманауи тұрғыдан салыстыра талдау сұралады. Ондай болса, біз оқушылардың осы процесті шығармашылықпен дамыта жұмыс істеуін ұйымдастыруымыз қажет. Ол үшін оқушыға бір ғана кейіпкер рөлін ойнау аз болатынын түйсініп, осы мақсаттар тұрғысынан жұмыс істейтіндей шығармашылық орта ұйымдастыруымыз керек. Зерттеу барысында ұйымдастырылған оқыту әдістері шығармашылық процестің дамуына, ойлаудың икемділігіне қаншалықты әсер еткенін; бала психологиясындағы шығармашылық сипатын (ғылыми, дарындылық, т.т.) қаншалықты танытынымызды; жұмыстың нәтижесіндегі кемшілік пен кедергіні қалай бақылайтынымызды анықтап алуымыз керек.

Бақылау парағы оқушылардың бәріне таратылып беріледі (1-кесте).

Бақылау парақшасының оқушы жұмыс істеген нұсқасынан мұғалім өзіне қажет ақпараттарды жинақтап алады. Әрі процесс барысында оқушының ойлау шығармашылығы, ойнау әрекеттері айқын танылады. Психологтардың көзқарастары бойынша «шығармашылық» – субъектінің қандай да бір жаңалық табудағы әрекеті. Оқушы шығармашылықпен әрекет жасау барысында мәселелердің шешімін табу, көргенінен ой түйю, жаңалық ашу қабілеттерін қалыптастырады.

1-кесте - Бақылау парақшасы

Тапсырма	Оқушылардың тапсырманы орындау артықшылықтары мен кемшіліктері (себептері)	Шығармашылық сипаты (ойын дәйектеу, ғылыми негіздеме беруі/ өнері, дарындылығы)
Көркем шығарманың мазмұны мен пішіні. «Аяз би» – шыншыл ертегі.	- көркем шығарманы талдау тілі; - мазмұны мен пішінін түсіндіру (жауап беру ерекшелігі); - «Аяз бидің» шыншыл ертегі екенін дәлелдеуі.	- ғылыми негіздеме беру; - жауаптың ерекше формасын ойластыруы; - дәлелді жауаптың нақтылығы.
Әдеби шығарманың тұжырымдамасы. «Аяз би» ертегісінің тақырыбы мен идеясы.	- әдеби шығарманың тұжырымдамасын талдау нақтылығы; - «Аяз би» ертегісінің тақырыбы мен идеясын ашып көрсетуі.	- тұжырымдамасының берілу үлгісі (слайд, коллаж, инфографика, т.б.); - тақырыбы мен идеясын ашу ерекшелігі (интервью, ой эстафетасы, т.б.).
Көркем шығармадағы образ. «Аяз би» ертегісіндегі кейіпкерлер бейнесі.	- көркем шығармадағы образды талдау нақтылығы мен ерекшелігі; - «Аяз би» ертегісіндегі кейіпкерлер галереясын ұйымдастыру.	- образды ашудағы алуан тәсіл; - қойылым түрінде көрсете талдау; - галереядағы тың бейне түрінде, т.б.

Шығарманы талдау барысында дауыс ырғағы, кейіпкердің жан-дүниесі мен шығарманың мәнін зерделеу аса маңызды. Ол сонда ғана әсерлі түрде балаға сіңеді. Демек, фольклорлық шығарма синкреттілік сипатымен шығармашылықты дамытуға дайын жанр.



1-сурет – Жеке тұлғаның даму деңгейі

Шығарманы оқытудың тиімді жолдары – оқушылардың шығарманы ауызша, жазбаша мазмұндау дағдыларымен жұмыс жасату, ол оқушының шығармашылық ойын қағазға түсіруіне немесе қабыл, есте сақтау қабілеттерін дамытады.

«Көркем туындыны оқытудағы басты мәселе – ол туралы ақпарат беру ғана емес, оқушының пікіріне, ойына ерекше көңіл бөлу. Әдебиетті оқытудың өзгешелігі де, күрделілігі де осында. Өзге пәндерге қарағанда әртүрлі психологиялық рең: сезім, шабыт тану, эмоция, әсер, еліктеу, қиялдау, армандау осы пәнде ерекше көрінеді» [17]. Біз жұмыс барысында тұлға әрекеті бойынша психологиялық механизмдерді де танып отырамыз (1-сурет).

Фольклор жанрын оқыту оқушының жан-жақты шығармашылық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Ол, бірінші кезекте, шығармашылық ойлау, фольклорды зерттеу мен оқушыны әртүрлі формаларда талдауға және интерпретация жасауға, ерекше түсіндіруге бейімдеп, олардың шығармашылық ойлауын ынталандырады. Екіншіден, фольклорлық материалдарды оқуда алуан түрлі әдістермен, тәсілдермен жұмыс істеу оқушылардың көңіл-күйді, эмоциялар мен бейнелерді түсіну және жеткізу арқылы эмоционалдық-экспрессивтілік деңгейін дамытуға көмектеседі. Үшіншіден, импровизациялық шығармашылығын арттырады. Жұмыс барысында импровизация мен эксперимент жасауға ынталандыру арқылы материалды түсіндірудің жаңа, инновациялық тәсілдерін табуға үйретеді. Ал шығармашылық жазба фольклорлық мәтіндерді талдауға және қарауға белсенді қатысуы мен өздерінің фольклорлық шығармаларын жазуға шабыттандыруы мүмкін.

«...фольклордың ел өміріндегі орны мен қазіргі кездегі жас ұрпақты ұлттық рухта тәрбиелеудегі мәнін жаңғырту – өзекті мәселе» деп «Дала фольклоры антологиясында» атап көрсетілгендей, ұлт ұрпағы өз елінің ғасырлық қазынасы мен әлемдік мәдени мұраларды салыстыра отырып, байланысы мен айырмашылығын зерттеп, тереңірек түсінуге мүмкіндік алады [18, 7-б]. Фольклорды оқыту мәселесі оған жауапкершілікпен қарауды талап етеді. Фольклор – халық энциклопедиясы. М. Әуезов: «...іргесі кең, саласы көп, қорлардан құралып, қазақ халқының аузында сақталып қалған, өзінше өңделген, өзгертілген өз тәні болған ертегілер қазақ фольклорындағы ұшан теңіз қазына» деп бір ғана түріне баға берсе, жұмбақтар, мақал-мәтел, жаңылтпаш және т.б. ел тіршілігінің тынысы, тағдырының тұжырымы, ғасырлар бойы жиналып жеткен тарихы [19, 7-б]. С. Садырбаев фольклор табиғатын қазақ даласымен, қазақ халқының табиғатымен үйлестіре қарап, оның шығармашылық ерекшелігін дала данышпандығы деп бағалаған [20, 20–23-бб]. Жаһандану жағдайында фольклорды кеңінен тарата оқыту – ұлттық болмысымызды, рухымызды берік ететін уақыт талабы.

Қорытынды

Қорыта келе, фольклор жанрын оқыта отырып, шығармашылыққа баулу – оқушының проблеманы көре білуі, өз іс-әрекетінің бағдарламасын жасай білуі және ойды іске асыру үшін жаңа идеялар тудыра алу қадамдарының бастауы жатады. Оқыту барысында шығармашылықтың барлық ішкі байланыстарды біріктіретін, нәтижесінде жаңа материалдық және идеялық құндылықтар алуға мүмкіндік тудыратын мақсатты әрекет екеніне көз жеткіземіз.

Фольклор синкреттілігі оның мазмұнын өзге пәндермен тиімді кіріктіріп, біртұтас білім беру моделін құруға мүмкіндік береді. Фольклорлық мәтіндерде жаратылыстану және нақты ғылымдардың негіздерімен үндесетін халықтық білім, бақылау негізінде қалыптасқан бай тәжірибе элементтері жиі кездеседі. Бұл пәндер арасындағы когнитивті байланысты қамтамасыз етіп қана қоймайды, сонымен қатар мәдени-тарихи және ғылыми контексттер арқылы қоршаған әлемді тереңірек түсінуге ықпал етеді. Мәселен, фольклор шығармаларының сөз қолданыстарындағы мөлшер, өлшем ұғымдары, ою-өрнектер пішіні,

көлемі халықтың математикалық түсініктерімен, мақал-мәтелдердегі қозғалыс, жылдамдыққа қатысты ой тұжырымдар физикалық заңдылықтармен астасады. Табиғат құбылыстарымен байланыстыру, музыка, көркем өнерге қатысты мысалдарға бай.

Фольклордың интеграциясына негізделген білім беру парадигмасы өскелең ұрпақты өз халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын зерттеуге баулып, мәдени мұраны жауапкершілікпен сақтауға да ықпал етеді. Білім беру парадигмасы – білім беру теориялары мен тәжірибелерінің негізінде жатқан көзқарастар жүйесі. Фольклорды қолдануға негізделген инновациялық оқыту әдістері оқушылардың тек білім алып қана қоймай ұлт мұрасын сақтауда белсенді рөл атқаратын бірегей білім беру ортасын құруға, сол арқылы шығармашылығын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, білім берудегі парадигма призмасы тұрғысынан қарастырар болсақ, фольклорды зерттеу мәдени дәстүрлерді жеткізуге ғана емес, сонымен қатар қазіргі білім беру процесіне қажетті негізгі құзыреттерді қалыптастыруға ықпал етеді. Осы парадигма аясында фольклор когнитивті, эмоционалды және элеуметтік-мәдени құзыреттіліктерді дамыту үшін білім беру контекстеріне біріктірілген көп қырлы құрал ретінде қарастырылады. Фольклордың синкретикалық табиғаты оны пәнаралық оқытуда қолдануға мүмкіндік береді, білім беруді трансформациялайды, осылайша тұтас білім беру принциптерін жүзеге асырады. Халық шығармашылығы – ұлттық ұрпағын, ұлттық сананы тәрбиелеу және қазіргі білім беру процесінің негізгі міндеттеріне сәйкес келетін сыни ойлау, функционалдық сауаттылық дағдыларын қалыптастыру көзі.

Фольклорлық жанрды оқыту мәдени мұра мен қазіргі білім беру міндеттері арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ете отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін жан-жақты дамытуға ықпал етеді. Оқушының функционалдық сауаттылығы артып, фольклорды білу және оны жағдаяттарды шешуге қолдану біліктілігін қалыптастырады. Шығармашылық инновациялық идеяларды өрістетеді: талдау және бағалау белсенділігін ұштап, шығармашылық ойлау, сыни ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Фольклор жанрын оқу үйрету мәдени мұра дәстүрлері мен құндылықтарын сақтауға, құрметтеуге және оны шығармашылықпен насихаттауға жол ашады.

Ұлт ұрпағын ұлттық құндылықтармен сусындататын фольклорды тек әдебиет сабағында ғана өтіп қоймай, жүйелі түрде қосымша пән ретінде оқыту қажеттілігі туындады. Олай болса, фольклор жанрын оқыту бұл мәселені оқушының ой белсенділігі мен ойлау шығармашылығы тұрғысынан көтеріп қана қоймай, мектептерде арнайы пән ретінде жүргізуге, ұлттық код ретінде қарастыруға ой тастайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Әзібаева Б. Мәлік Ғабдуллин – фольклортанушы // Кіт.: Классикалық зерттеулер. Т. 24. – Алматы: Әдебиет әлемі, 2014.– 408 б.
2. Алтынсарин Ы. Тазабұлақ: Өлеңдер, әңгімелер, очерктер, хаттар. – Алматы: Мазмұндама, 2022. – 164 б.
3. Ыбраев Ш. Ақ сандық, көк сандық: балалар фольклоры. – Алматы: Жазушы, 1991. – 256 б.
4. Қасқабасов С. Ойөріс (Фольклор туралы). – Астана: Фолиант, 2017. – 320 б.
5. Жұмалиев Қ. Әдебиет теориясы (1960–1970 жж.) // Кіт.: Классикалық зерттеулер. Көптомдық. Т. 15. – Алматы: Әдебиет әлемі, 2013.– 412 б.
6. Жолдасбекова А.А., Искалиева А.Т., Жолдасбекова Б.А. Студенттердің креативтілігін дамыту мәселесін теориялық талдау // Ясауи университетінің Хабаршысы. – 2024. – №2(132). – Б. 194–203. <https://doi.org/10.47526/2024-2/2664-0686.54>
7. Философский энциклопедический словарь / Под ред. А.А. Иванова. – М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.

8. Teaching for Equity: The role of folklore in a time of crisis and opportunity / Guest Editor: S. Morales // *Journal of Folklore and Education*. – 2020. – Vol. 7. – 161 p.
9. Creative Texts. Creative Traditions / Guest Editor: Sandy H.L. // *Journal of Folklore and Education*. – 2021. – Vol. 8. – 189 p.
10. Лук А.Н. Психология творчества: учебное пособие. – М.: Просвещение, 1998. – 128 с.
11. Ruth B. Bottigheimer. Illustrations to fairy tales and gender in the real world: Functions, conceptualization and publication // *Relief*. – 2010. – №4 (2). – P. 142–157.
12. Virtue D., Vogler K.E. The pedagogical value of folk literature as a cultural resource for teaching social studies: An analysis of Danish folk tales // *Journal of Social Research Studies*. – 2008. – Т. 32. №1. – P. 28–39.
13. Мырзабаев А.Б. Оқушылар шығармашылығын дамытуда белсенді оқытудың дидактикалық мүмкіндіктері: автореф. ... пед. ғыл. канд. – Қарағанды, 2004. – 30 б.
14. Дирксен Л.Г. Преемственность в развитии творческих способностей детей разновозрастного уровня (Изобразительное искусство): дис. ... канд. пед. наук. – Астана, 2004. – 173 с.
15. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. – Алматы, ББЖ КБАРИ, 2005. – 252 б.
16. Досмамбетова Ш.Б., Садуахасова Г. Ж. Оқу-тәрбие үрдісінде шығармашыл тұлғаны қалыптастыру мәселелері // *Молодой ученый*. – 2015. – №1.1 (81.1). – С. 98–100.
17. Рыскельдиева Г.Д., Иманбаева М.Т., Қайыпжанқызы С. Қазақ әдебиеті. Мұғалім кітабы: Жалпы білім беретін мектептің 6-сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік құрал. – Астана: Арман-ПВ, 2023. – 184 б.
18. Дала фольклорының антологиясы. – Т. 6. – Алматы: Brand book, 2020. – 484 б.
19. Әуезов М. Фольклор туралы зерттеулер // *Кіт.: Классикалық зерттеулер. Көптомдық. Т. 11.* – Алматы: Әдебиет әлемі, 2012. – 384 б.
20. Садырбаев С. Сөз асылы – сөзде (қанатты сөздер және фольклор). – Алматы: Қазақ университеті, 2009. – 292 б.

REFERENCES

1. Azimbaeva B. Malik Gabdullin – folklortanushy // *Kit.: Klassikalyq zertteuler. T. 24.* [Malik Gabdullin – folklorist // In: Classical research. Multithreaded. Vol. 24]– Алматы: Adebiet alemi, 2014. – 401 b. [in Kazakh]
2. Altynsarin Y. Tazabulaq: Olender, angimeler, ocherter, hattar [Tazabulaq: Poems, stories, essays, letters]. – Алматы: Mazmundama, 2022. – 164 b. [in Kazakh]
3. Ybraev Sh. Aq sandyq, kok sandyq: balalar folklor [White chest, blue chest: children’s folklore]. – Алматы: Jazyshy, 1991. – 256 b. [in Kazakh]
4. Qasqabasov S. Oyoris (Folklor turaly) [Oyoris (about folklore)]. – Астана: Foliant, 2017. – 320 b. [in Kazakh]
5. Jumaliev Q. Adebiet teoriasi (1960–1970 jj.) // *Kit.: Klassikalyq zertteuler: Koptomdyq [Literary theory (1960-1970.) // In: Classical research. Multithreaded. Vol. 15.]*. – Алматы: Adebiet alemi, 2013. – Т. 15. – 412 b. [in Kazakh]
6. Joldasbekova A.A., Iskalieva A.T., Joldasbekova B.A. Studentterdin kreativtiligin damyту maselesin teorialyq taldau [Theoretical Analysis of the Problem of Student Creativity Development] // *Iasau universitetinin habarshysy*. – 2024. – №2(132). – B. 194–203. <https://doi.org/10.47526/2024-2/2664-0686.54> [in Kazakh]
7. Filosofskiy enciklopedicheskiy slovar [Philosophical encyclopedic dictionary] / Pod red. A.A. Ivanova. – М.: Gardariki, 2004. – 1072 s. [in Russian]
8. Teaching for Equity: The role of folklore in a time of crisis and opportunity / Guest Editor: S. Morales // *Journal of Folklore and Education*. – 2020. – Vol. 7. – 161 p.
9. Creative Texts. Creative Traditions / Guest Editor: Sandy H.L. // *Journal of Folklore and Education*. – 2021. – Vol. 8. – 189 p.
10. Luk A.N. Psihologiya tvorchestva: uchebnoe posobie. [Psychology of creativity: textbook]. – М.: Prosveshenie, 1998. – 128 s. [in Russian]

11. Ruth B. Bottigeimer. Illustrations to fairy tales and gender in the real world: Functions, conceptualization and publication // *Relief*. – 2010. – №4 (2). – P. 142–157.
12. Virtue D., Vogler K.E. The pedagogical value of folk literature as a cultural resource for teaching social studies: An analysis of Danish folk tales // *Journal of Social Research Studies*. – 2008. – Т. 32. №1. – P. 28–39.
13. Myrzabaev A.B. Oqushylar shygarmashylygyn damytuda belsendi oqytudyn didaktikalыq mumkindikteri: avtoref. ... ped. gyl. kand. [Didactic active learning opportunities in developing students' creativity: abstract]. – Qaragandy, 2004. – 30 b. [in Kazakh]
14. Dirksen L.G. Preemstvennost v razvitiі tvorcheskih sposobnostei detei raznovozrastnogo urovnia (Izobrazitelnoe iskusstvo): dis. ... kand. ped. nauk. [Continuity in the development of creative abilities in children of different age levels (Visual art): dis.] – Astana, 2004. – 173 s. [in Russian]
15. Turgynbaeva B.A. Mugalimnin shygarmashylyq aleuetin biliktilikti artyru jagdaiynda damytu: teoria jane tajiribe [Development of the creative society for teachers in the field professional development: theory and practice]. – Almaty, BBJ KBARI, 2005. – 252 b. [in Kazakh]
16. Dosmambetova Sh.B., Saduahasova G.J. Oqu-tarbie urdisinde shygarmashyl tulgany qalyptastyry maseleleri [Problems of forming a creative personality in the educational process] // *Molodoi uchenyi*. – 2015. – №1.1 (81.1). – S. 98–100. [in Kazakh]
17. Ryskeldieva G.D., Imanbaeva M.T., Qaiypjanqyzy S. Qazaq adebieti. Mugalim kitaby: Jalpy bilim beretin mekteptin 6-synyp mugalimderine arналған adistemelik qural [Kazakh literature. A book for teachers: Methodical guide for 6th grade teachers of general education schools]. – Astana: Arman-PV, 2023. – 184 b. [in Kazakh]
18. Dala folklorynyn antologiasy [Anthology of Steppe folklore]. – Almaty: Brand book, 2020. – Т. 6. – 484 b. [in Kazakh]
19. Auezov M. Folklor turaly zertteuler // Kit.: Klassikalыq zertteuler. Koptomdyq. T. 11. [Reseaches of Folklore // In: Classical studies. Multivolume. Vol. 11]. – Almaty: Adebiet alemi, 2012. – 384 b. [in Kazakh]
20. Sadyrbaev S. Soz asyly – sozde (qanatty sozder jane folklor) [Word noble-in the word (winged words and folklore)]. – Almaty: Qazaq universiteti, 2009. – 292 b. [in Kazakh]